

Norges vassdrags- og energidirektorat,
Postboks 5091, Majorstua,
0301 Oslo

NVE Referanse: Sak 201300232

Kjære saksbehandler,

Høringsuttalelse vedrørende "Herefoss Energi AS – Utbygging av Herefoss kraftverk i Birkenes kommune

Jeg skriver dette som grunneier av gnr 124 bnr 2 på Gauslå i Birkenes kommune, dvs en eiendom som omfatter strykene ovenfor Gauslå inkludert opp til Storefoss der diverse kildemateriale viser at laksens vandring i Tovdalselva endte i svunne tider. Blant dette nevner jeg spesielt *"Utredning 2003-5, Laksen er tilbake i kalkede Sørlandselver – Reetableringsprosjektet 1997-2002"*, publisert av Direktoratet for Naturforvaltning.

Den nevner på side 8,

"Laksen kan vandre helt opp til Herefossfjorden, en strekning på om lag 45 km. Tidligere gikk den noe høyere, til Storefoss ovenfor Gauslå".

Videre igjen på side 21,

"Tovdalselva har ei lakseførende strekning på 45.5 km, fra utløpet ved Kjevik til øvre ende av Herefossfjorden. Vi vet at laksen opprinnelig har gått ytterlige 8 km opp til Storefoss nedenfor Botnefjorden. Vi kan ikke se bort fra at fisk fortsatt kan komme opp hit, via et sideløp til Herefossen som går ned i Laksehøl på Herefoss. Total opprinnelig lakseførende strekning er dermed 53.5 km, . . . "

Så sist men ikke minst på side 28,

"Et annet vitnesbyrd om laksens vandring i Tovdalsvassdraget er at Bringsverd skipsreide, det øverste av de to skipsreider som omfatter Tovdalselva, strakte seg til et stykke ovenfor Gauslåfjorden (Stensvand 1941 – Laksefiske i Tovdalselven). Skipsreidene ble opprettet så tidlig som på 900-tallet i Gulatingslagen, fra Sunnmøre til Agder, og hver skipreide var ansvarlig for å stille ett skip 'så langt inn i landet som laksen går' (Gunnes 1986 – Lagting og Leidang. S 126 – 131 i K Mykland, Norges Historie. Bind 2, Cappelen, Oslo)"

Jeg er kjent med Nedre Tovdal Fiskelags uttalelse til høring, og spesielt nåtidens rapporter om laks i Tovdalselva ved Gauslå oppstrøms det foreslåtte minikraftverket, og slutter meg helhetlig til Fiskelagets uttalelse. For faktuelle opplysninger viser jeg til Fiskelagets skriv.

Utover Fiskelaget vil jeg kommentere at det er en kjensgjerning at i de to tidligere generasjonene på gården jeg driver, som tar oss tilbake til omtrent 1900, var ikke laks blant fiskeartene som ble nevnt for Gauslå. Det virker selvfølgelig motstridende i henhold til den siste tids observasjoner av lakseunger, som beviser gyting, men kan kanskje forklares med at det ikke var fiskbare mengder av laks ved Gauslå i denne tiden. Videre, ettersom lakseunger finnes ved Gauslå i dag, må de jo ha vært der tidligere før forsuringen begrenset laksetrykket. Men når det gjelder laksunger så er de til en ikke-vitende veldig like på aure og en kan tro antagelig aldri ble identifisert som laks. Det er nærliggende å tenke at Andreas Holm i klippet fra Bind III av Herefoss Bygdesoge (kopiert i Nedre Tovdals Fiskelag's skriv) pekte på den viktigste faktoren som i nytid har begrenset oppgangen, nemlig at de reduserte vannmengdene i Laksefoss som fulgte av de menneskelige inngrepene for å lette flåting nederst i Gauslåfjorden fra 1870 og utover, var betydelig medvirkende.

Med hensyn til eiendommene på Gauslå vil jeg sitere fra Birkenes Avis 3 oktober 2012 der Anne Mette Hope i leder skriver mellom anna:

"Om vi var grunneiere ovenfor Herefoss og var vitne til at laksen kom tilbake i fjorden og elva, ville vi neppe likt å se mesteparten av smolten bli slukt av en turbin, eller bli snytt for erstatning dersom et kraftverk fjerner mulighetene for laksefiske også her."

Jeg peker ikke her nødvendigvis på scenarioet "smolt i turbin", for det finnes i dag selvfølgelig teknologi der laksen svømmer levende forbi, men det er verdien til grunneier jeg er opptatt av. For eiendommene på Gauslå behøver jeg ikke å kommentere det nærmere, men ønsker å stadfeste at i tiden førut forsuringen var elva flittig brukt til fiske av vanlig elvefisk av bygdefolk, både som rekreasjon og faktisk også matauk. Etter oppkalkinga har forholdene blitt ekstremt gode for formering av elvefisken med det resultat at elva ved Gauslå er sterkt overpopulisert med derav følgende reduksjon i vekt og kvalitet av fisken. I dag fiskes det nesten ikke ettersom elvefisken rett og slett er for dårlig, med blant anna makk, skrap-fisk som vil mange karakterisere den. Det er paradoksalt at vernet av elva og kalkinga for oss ved Gauslå skal ha forringa elva og da spesielt dens rekreasjonsverdi som fiskeelv. I den sammenheng, for oss som rettighetshavere og landbruks aktører, er de gamle opplysningene om laks samt de nye observasjonene av laksegyting i strykpartiet ovenfor Gauslå veldig interessante.

Elvekraftverket nede ved Herefossen begrunnes med at fossen er sterkt berørt av inngrep og dermed er kraftverksforetaket framstilt i konsesjonssøknaden som lite bundet av vernet av Tovdalselva.

Men i konseptet for vern ligger det fundamentalt til grunn at det biologiske mangfoldet i og ved elva skal bevares. Laks representerer en betydelig mangfoldsverdi og skal da under verneplanen prioriteres. Jeg ønsker derfor å poengtere, og slutter meg med det til Fiskelaget, at på grunn av konsesjonsøknadens manglende saksgrunnlag med hensyn til denne fiskearten kan ikke en konsesjon i dag vurderes og eventuelt gis før laks er kyndig vurdert. Jeg vil peke på at den utredning som bør komme må spenne vidt med hensyn til vannforholdene mellom de to aktuelle løpene av elva ned til Herefoss fjorden. I følge "ånden" av vernet, som er å bevare elva mest mulig uberørt, er det naturlig også at dens opprinnelig tilstand tas i betrakting og jeg vil lansere den "*modige tanken*" at reversering eller delvis reversering av vann fra Herefossen til Laksehøl løpet må bli vurdert dersom det behøves for å optimalisere laks i og med at fellesfløtinga i vassdraget i dag er avvikla.

En uheldig avgjørelse i dag vil låse for de som fremover skal livnære seg av eiendommer oppstrøms kraftverket samt for allmenheten som på rekreasjonsvis skal nyte land, fisk og vann, og kan ikke lett repareres.

Kai Helge Aamlid
Gauslå, 23 Sept 2016